

Η εργατική Οκτωβριανή Επανάσταση

του Βασίλη Μορέλλα

Με αφορμή το θάνατο του Βλαντίμιρ Ιλίτς Ουλιάνοβ, το επονομαζόμενου «Λένιν» στις 21 Ιανουαρίου του 1924.

Το 1917 ήταν κυρίως μια εργατική επανάσταση. Στα δύομισι εκατομμύρια κατοίκων της Πετρούπολης το μισό ήταν βιομηχανικοί εργάτες στην πιο συγκεντροποιημένη βιομηχανία του κόσμου. Ήταν επίσης φορείς μιας πλούσιας ιστορικής πείρας, από τις πρώτες μαζικές απεργίες και τους σοσιαλιστικούς κύκλους του 1880, μέχρι τα πρώτα Σοβιέτ του 1905, την πέτρινη περίοδο 1907-1911 και τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Χωρίς την εργατική δράση, το '17 δεν θα είχε καν ξεκινήσει. Το **απεργιακό κίνημα** μεγεθυνόταν ήδη απ'τα τέλη του '15, λόγω των εντεινόμενων ελλείψεων σε βασικά αγαθά. Ο **Φλεβάρης** του '17 ήταν επί της ουσίας η κορύφωση αυτού του κινήματος σε γενική απεργία, η οποία ξεκίνησε από εργάτριες της υφαντουργίας στην πρωτεύουσα και αγκάλιασε γρήγορα όλη τη χώρα. Ακολούθησε η συναδέλφωση με τους φαντάρους και η εκθρόνιση του Τσάρου. Αντίθετα από τους εργάτες, οι στρατιώτες, αν και μισούσαν θανάσιμα τον πόλεμο, δεν είχαν καταφέρει να υπερβούν τις απομονωμένες στάσεις και τις αθρόες λιποταξίες. Η ίδια **η εξέγερση του Οκτώβρη** υλοποιήθηκε από είκοσι χιλιάδες ερυθροφρουρούς των εργοστασίων και λιγότερο απ'τους φιλικούς αλλά πιο δυσκίνητους στρατιώτες. Εξάλλου, το κράτος που περιέγραφε ο Λένιν στην γνωστή μπροσούρα του ήταν ένα εργατικό κράτος, “η κρατική εξουσία των ένοπλων εργατών”, όπου όλοι οι ειδικοί και αξιωματούχοι, αναγκαίοι στα πρώτα βήματα της νέας κοινωνίας, δεν παίρνουν πάνω από τον “μισθό του εργάτη” και είναι ανακλητοί, υπό τον “έλεγχο και την καθοδήγηση του ένοπλου προλεταριάτου”. Μετά την πτώση του Τσάρου η εργατική δραστηριότητα εξεράγη σε ένα διαρκώς επεκτεινόμενο πλέγμα

δομών αυτοκυβέρνησης, από τις εργοστασιακές επιτροπές μέχρι τα Σοβιέτ.

Εργοστασιακές Επιτροπές

Η Εργοστασιακή Επιτροπή αποτελούσε συντονιστικό του χώρου δουλειάς. Στην επαναστατημένη Πετρούπολη, Επιτροπές υπήρχαν σε κάθε εργοστάσιο, ιδίως στη μεταλλουργία που συσπείρωνε το 60% του βιομηχανικού δυναμικού. Τα αρχικά κίνητρα των Επιτροπών ήταν συνδικαλιστικά: η πάλη για το ωράριο, το μισθό, τις απολύσεις, τις αναρρωτικές ή τα διαλείμματα. Ήδη η επιβολή αυτών των εργατικών αιτημάτων σήμαινε έναν βαθμό ελέγχου στις επιχειρήσεις. Καταρχάς, λοιπόν, ο **εργατικός έλεγχος** συνίστατο στην εργατική εποπτεία, το βέτο σε αντεργατικές αποφάσεις των εργοδοτών, όχι στην ανάληψη της διοίκησης. Όμως, οι εργοδότες δεν μπορούσαν να ανεχτούν ούτε αυτά. Παρατηρώντας, επιπρόσθετα, την επαναστατική αναταραχή να συνεχίζεται και μετά την εκθρόνιση του Τσάρου, το λαό να επιμένει στο “γη-ειρήνη-ψωμί” και να μην υπακούει ούτε στην αστική Προσωρινή Κυβέρνηση, οι καπιταλιστές οργάνωναν την απάντηση. Καθυστερούσαν και μείωναν την παραγωγή ή εγκατέλειπαν τελείως τα εργοστάσια, αφαιρώντας τις πρώτες ύλες και παίρνοντας μαζί το ταμείο. Απόρροια αυτού του εργοδοτικού σαμποτάζ, που συνεχίστηκε μέχρι τα μέσα του 1918, ήταν η απόλυση του 20% των μεταλλεργατών στην Πετρούπολη, μεταξύ Γενάρη ‘17 και Γενάρη ‘18. Οι Εργοστασιακές Επιτροπές αναγκάζονταν να αναβαθμίσουν τη δράση τους. Από τον Ιούνιο ως τον Οκτώβριο του ‘17, έγιναν τέσσερις Συνδιασκέψεις των Επιτροπών Πετρούπολης και τον τελευταίο μήνα συγκλήθηκε η πρώτη Πανρωσική Συνδιάσκεψή τους.

Από τη μια Συνδιάσκεψη στην άλλη, οι Επιτροπές ανακάλυπταν ότι έπρεπε να περάσουν από την εποπτεία στο δύσκολο έργο της διοίκησης, αν δεν ήθελαν να χαθούν οριστικά οι δουλειές. Σιγά-σιγά έπαιρναν πάνω τους την παραγωγή, την αναζήτηση πρώτων υλών και την πώληση των προϊόντων. Στα ντοκουμέντα των περίπου 200 Επιτροπών της πρωτεύουσας έχουν διασωθεί οι συζητήσεις και οι αποφάσεις τους: σχεδόν ισομερώς αφιερωμένες στο διοικητικό έργο, τις εργασιακές συνθήκες, την γενική πολιτική και

οικονομική κατάσταση, τη συγκρότηση Κόκκινης Φρουράς, αλλά και τη διασύνδεση των Επιτροπών και των Σοβιέτ. Έως τον Οκτώβρη, το 70% όλων των εργοστασίων στις βασικές περιοχές είχαν φτιάξει Επιτροπές. Είχαν γίνει 108 Συνδιασκέψεις Εργοστασιακών Επιτροπών και είχαν σχηματιστεί 94 κεντρικά συμβούλια. Όσο πιο πολύ αναβαθμίζονταν τόσο γινόταν επιτακτικό το ζήτημα της κρατικής εξουσίας. Δεν θα μπορούσαν να επιβιώσουν με μια εχθρική κυβέρνηση απέναντί τους.

Σοβιέτ

Τα Σοβιέτ (συμβούλια) είχαν πρωτοεμφανιστεί κατά την επανάσταση του 1905. Τότε, είχαν ξεκινήσει σαν διακλαδικές απεργιακές επιτροπές. Υπό την πίεση της αντίδρασης σε συνθήκες γενικού ξεσηκωμού, είχαν αποδείξει την δυνατότητά τους να συντονίζουν όχι μόνο την απεργία, αλλά και την τελική σύγκρουση με το κράτος. Ελέγχοντας την παραγωγή, την παροχή ηλεκτρικού και τα τυπογραφεία, οργανώνοντας την Κόκκινη Φρουρά σε αντιπαράθεση με την αστυνομία, αποφασίζοντας τις εφόδους αλλά και τις τακτικές υποχωρήσεις του κινήματος.

Αποτελώντας οργανωτικό συμπέρασμα της Επανάστασης, τα Σοβιέτ είχαν καταξιωθεί στα μάτια των εργαζόμενων μαζών και των αντιπάλων τους ως έμβρυα “εργατικής κυβέρνησης”. Το 1905 είχαν γεννηθεί περίπου 50 Σοβιέτ σ’όλη τη χώρα. Τον Φλεβάρη του ‘17, με έκκληση μενσεβίκων και εσέρων πολιτικών, το Σοβιέτ της Πετρούπολης αναβίωνε, με αρχικά 1200 αντιπροσώπους. Είχαν περάσει μόνο τέσσερις μέρες από την έναρξη της επανάστασης. Σε δυο βδομάδες συγκροτήθηκαν έντεκα διαμερισματικά Σοβιέτ της πρωτεύουσας. Σε λιγότερο από έναν μήνα υπήρχαν πάνω από 80 Σοβιέτ εργατών-αγροτών-στρατιωτών σ’όλη τη χώρα. Τον Μάη έγιναν 400, τον Αύγουστο 600 και 900 τον Οκτώβρη. Ανώτερο όργανό τους ήταν το Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ που συγκλήθηκε πρώτη φορά τον Ιούνιο του 1917, με 1095 αντιπροσώπους και τις ψήφους 20 εκατομμυρίων πολιτών. Ο σοβιετικός μηχανισμός ήταν ανεξάρτητος από την Κυβέρνηση. Ακόμη και την περίοδο των αυταπατών για τους δεξιούς σοσιαλιστές (Φλεβάρης-Ιούλης), τα Σοβιέτ είχαν παραδόσει την

εξουσία στην Κυβέρνηση μόνο υπό τον όρο ότι εκείνη δεν θα παραβίαζε της αποφάσεις τους. Αυτός ο μηχανισμός μπορούσε να πάρει την εξουσία εκφράζοντας και συντονίζοντας τα ευρύτερα λαϊκά στρώματα. Λειτουργούσε συμπληρωματικά με εκείνον των Επιτροπών, σαν διαφορετικές πτυχές της εργατικής αυτενέργειας.

Γνωστό διαμερισματικό Σοβιέτ είναι αυτό του Βίμποργκ, της πιο κόκκινης πετρουπολίτικης εργατογειτονιάς. Εργάτες, φαντάροι και μικροαστοί, επισκέπτονταν νυχθημερόν την Εκτελεστική Επιτροπή του, για να πάρουν απαντήσεις στα αμείλικτα προβλήματα που αντιμετώπιζαν. Όσο οξύνονταν η επισιτιστική κρίση και η καταστολή, τόσο το Σοβιέτ του Βίμποργκ αναλάμβανε μέτρα που ταίριαζαν σε κρατική εξουσία παρά σε όργανο αντίστασης. Καταλαμβάνοντας τους φούρνους των φυλακών, ψάχνοντας τρόφιμα στην ύπαιθρο και οργανώνοντας τη διανομή ψωμιού στους κατοίκους, στέλνοντας αγκιτάτορες αντιπροσώπους στους φαντάρους του μετώπου και τους ναύτες της Κροστάνδης για να το βοηθήσουν ενάντια στην αντίδραση που ήθελε να αποπλίσει τους ερυθροφρουρούς και αργότερα να εγκαταστήσει τον στρατηγό Κορνίλοφ ως δικτάτορα.

Σε κάποιες περιοχές της Ρωσίας, η εργατική οργάνωση είχε μετατραπεί σε εξουσία μήνες πριν τον Οκτώβρη. Διάφορα Σοβιέτ (Σαράτοφ, Κρασνογιάρσκ κ.α.) αυτοανακηρύσσονταν αρμόδια για όλα τα ζητήματα. Από τον Ιούλη συνελάμβαναν τους μεγάλους καπιταλιστές και τους προβοκάτορες, έκλειναν τις αντεπαναστατικές εφημερίδες, απαλλοτριώναν επιχειρήσεις, εξέδιδαν δελτία τροφίμων και περιφρουρούσαν αυτές τις κατακτήσεις με το μονοπώλιο της Κόκκινης Φρουράς και των στρατιωτικών επιτροπών στην ένοπλη βία. Ήδη απ'τον Σεπτέμβρη η Κυβέρνηση δεν έλεγχε σοβαρά τμήματα του στρατού και της χώρας, όπως η Φιλανδία και ο στόλος της Βαλτικής. Αυτές οι πρόωρες σοβιετικές εξουσίες δεν θα επιβίωναν χωρίς την επέκτασή τους παντού.

Μετά τον Οκτώβρη

Κατά τη διάρκεια του '17, η επαναστατική δραστηριότητα

μοιραζόταν ανάμεσα στο πιο αυθόρμητο στρατιωτικό στοιχείο και το πιο έμπειρο εργατικό. Για παράδειγμα, κόντρα στις φιλοπόλεμες διακηρύξεις της Προσωρινής Κυβέρνησης, ήταν οι φαντάροι που διαδήλωσαν πρώτοι στα μέσα Απρίλη και οι εργάτες τους διαδέχτηκαν με ακόμη μεγαλύτερη κινητοποίηση. Αλλά μετά το '17, με την πρακτική διάλυση του στρατού, η εργατική εξουσία βρέθηκε σχεδόν αποκλειστικός φορέας της επανάστασης. Η νεαρή σοβιετική κυβέρνηση έδειξε από την αρχή την πρόθεση να εδραιώσει ένα προλεταριακό κράτος. Με τα διατάγματα για την ειρήνη, τη γη, την απελευθέρωση των εθνοτήτων, των γυναικών, των ομοφυλόφιλων. Αλλά και τη θέσπιση της εργατικής δημοκρατίας, με ανακλητούς αντιπροσώπους χωρίς μισθολογικά προνόμια και τον νόμο για τον εργατικό έλεγχο σε όλες τις επιχειρήσεις με πάνω από τέσσερα άτομα προσωπικό. Η κυβέρνηση σε βασικά ζητήματα ακολουθούσε παρά προωθούσε την πείρα και τις κατακτήσεις των από κάτω. Καθυστερώντας, για παράδειγμα, να μετατρέψει τον εργατικό έλεγχο σε απαλλοτρίωση.

Ωστόσο, με την μαζική φυγή των δημοσίων υπαλλήλων από τις υπηρεσίες τους, η κυβέρνηση δεν διέθετε άλλο κρατικό μηχανισμό απ'τον εργατικό για να υλοποιήσει την πολιτική της. Το ότι οι μπολσεβίκοι δεν διαλύθηκαν σε μια βδομάδα (όπως έλπιζαν οι αντίπαλοι των Σοβιέτ), οφειλόταν στο ότι **αυτός ο μηχανισμός**, με τεράστιες δυσκολίες, **τελικά δούλεψε**. Στο πρώτο πανρωσικό Συνέδριο των Συνδικάτων, το 1918, ο μενσεβίκος Μαϊσκι θρηνούσε που μεταξύ των εργατών "η ιδέα του εργατικού ελέγχου ταυτίζεται με το σοσιαλισμό", ενώ διαπιστωνόταν ότι οι εργοστασιακές επιτροπές είχαν αποκτήσει την κυριότητα πολλών επιχειρήσεων.

Ο ρόλος των εργατικών μαζών ουσιαστικά ταυτίζεται με την επανάσταση και τη μοίρα της. Αυτό εξηγεί γιατί η σοσιαλιστική ανατροπή καθυστέρησε ως τον Οκτώβρη: έπρεπε οι μάζες να δοκιμάσουν και να ξεπεράσουν την "εύκολη" αστικοδημοκρατική "λύση". Αυτό εξηγεί και τον μαρασμό της επανάστασης μέσα στον άγριο εμφύλιο πόλεμο. Πριν την οριστική συντριβή της τη δεκαετία του '30, ήδη το 1922 μόνο το ένα όγδοο (50.000) των

βιομηχανικών εργατών της επανάστασης είχαν απομείνει στην Πετρούπολη. Οι υπόλοιποι είχαν σκοτωθεί ή λιμοκτονήσει ή μεταναστεύσει. Είναι εντυπωσιακές σημερινές αναλύσεις που αποσυνδέουν το σοσιαλισμό από την πραγματική εργατική εξουσία στην παραγωγή και το κράτος και τον ταυτίζουν με την... παραγωγικότητα. Κάποιες καταλήγουν να υπερασπίζονται ως προχώρημα τη ΝΕΠ, που ο Λένιν έβλεπε ως αναγκαστική “στρατηγική υποχώρηση” μιας κατεστραμμένης από τον πόλεμο οικονομίας. Ενώ τελικά η ΝΕΠ αύξησε την ανεργία στις πόλεις, προκάλεσε πολλές απεργίες και τελικά αποδυνάμωσε τις εργατικές οργανώσεις. Άλλοι βλέπουν τη σοσιαλιστική δικαίωση στην εκπλήρωση των πεντάχρονων πλάνων. Ενώ αυτά σήμαναν την απαγόρευση των απεργιών, την κατάργηση των συλλογικών συμβάσεων και την απόλυτη δικτατορία του διευθυντή, το σύστημα γκούλαγκ και την εκτίναξη των προνομίων της γραφειοκρατίας. Η επιστροφή στην ιστορία του εργατικού κινήματος τον πρώτο καιρό της επανάστασης μπορεί να διαλύσει αυτές τις παρανοήσεις, που καθοδηγούν και σημερινά πολιτικά σχέδια.

colorised by **Klimbim**